

Kırsal Turizm Açısından İbradı İlçesinin Doğal, Kültürel ve Tarihi Çekiciliklerinin Değerlendirilmesi

Berna ÖZOĞUL^{1,*} İhsan BULUT²

¹Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Antalya

²Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Antalya

*Corresponding author e-mail: brnozgl@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4599-4235

Received: 07.12.2021 Accepted: 16.12.2021

Özet

Kırsal turizm, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde öne çıkan turizm türlerinin alternatifi veya tamamlayıcısı olarak giderek önem kazanmaktadır. Sürdürülebilir turizm anlayışı ile uyumlu turizm olmasının yanı sıra doğal çevre ve kırsal kültürün korunmasında da önemli bir etkisi vardır. Batı Torosların yüksek ve engebeli kesiminde yer alan İbradı ilçesi, Antalya'nın kırsal turizm potansiyeli yüksek yörelerinden biridir. Son yıllarda artan alternatif turizm özelliklerini bünyesinde barındıran çalışma alanı; lokasyonu, doğal ortam özellikleri, tarihi ve kültürel çekicilikleri ile kırsal turizme imkân sağlamaktadır. Bu çalışma ile İbradı ilçesinin kırsal turizmde değerlendirilebilecek çekiciliklerinin tespit edilmesi, planlı ve kontrol edilebilir bir şekilde turizme kazandırılması olanaklarının araştırılması amaçlanmıştır. Çalışma için saha araştırması, görüşme ve doküman analizi çalışmaları yapılmıştır. Kırsal alanlar ve kırsal turizm değerleri belirlenmiş, Arcgis 10.4.1 programı kullanılarak haritalanması sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal turizm, alternatif turizm, kültür, İbradı, Antalya.

Evaluation of Natural, Cultural and Historical Attractions of İbradı District in Terms of Rural Tourism

Abstract

Rural tourism is gaining prominence as an alternative or complement to the tourism types that are expanding in both developed and developing countries. In addition to being the most consonant tourism with the understanding of sustainable tourism, it has a significant impact on the conservation of the natural environment and rural culture as well. Located in the high and rough parts of the Western Taurus Mountains, Ibradi is one of the regions of Antalya with high rural tourism potential. It provides an opportunity for rural tourism along with its location, natural environment, historical and cultural attractions that have increased alternative tourism facilities in recent years. In this study, it is aimed to investigate the ways in which the attractions of Ibradi town that are valuable in regards to rural tourism can be identified and bring them into tourism in a planned and controllable way. The environmental survey, interviews, and document analysis were carried out for the study. Rural areas and rural tourism values were determined and mapped using the Arcgis 10.4.1 program.

Keywords: Rural tourism, alternative tourism, culture, İbradı, Antalya.

1. Giriş

Tüm sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de küreselleşme olgusuna bağlı olarak önemli değişiklikler yaşanmaktadır. Değişen ve çeşitlenen turizm motivasyonları ve turist profili, turizmi kıyı turizmi tekelden kurtarmış ve çok çeşitli aktiviteler ile çok farklı mekânlarda gerçekleşen alternatif turizmin gelişmesini sağlamıştır. Dünyadaki yeni turizm trendi taleplere bağlı olarak, dağ ve kış turizmi, mağara turizmi, macera turizmi, tarihi, ekolojik, kırsal ve kültürel turizm yönünde gelişmektedir. Buna bağlı olarak ülkeler ya da bölgeler turizmden elde ettiği geliri artırmak ve kırsal kalkınmayı gerçekleştirmek için yeni turizm politikaları geliştirmektedir. Ülkemiz kıyı turizmi gibi alternatif turizm seçenekleri açısından da zengin bir ülkedir. Özellikle de kırsal turizmin geliştirilmesi açısından nispeten bakir ve büyük bir çeşitliliğe sahiptir. Kırsal turizm; doğal kaynakların, kültürel mirasın, tarımsal alanların, kırsal konutların, geleneklerin ve yerel-bölgesel kimliği yansıtan “marka” olmuş ürünlerin turistik açıdan değerlendirilmesidir (Baykal, 2016). Kırsal kültür ve doğal çevreyle bütünleşen, ayrıca diğer turizm türleriyle kolay entegre olabilen bir turizm türüdür (Bulut vd., 2019). Kırsal turizm; kadının istihdamı, yerel halkta girişimcilik ruhunu ateşlemesi, yerel ekonomilere girdi ve dinamizm kazandırması, ekonomik sektörleri harekete geçirmesi, bölge ve ülke düzeyinde kırsal kalkınmaya destek vermesi bakımından, önemli bir güce de sahiptir (Soykan, 2002, akt. Soykan, 2003). Kırsal kültür ile iç içe olması ve turistlerin kırsal hayata dâhil olması, geleneksel üretimin artmasını ve sürekliliğini sağlamaktadır.

Hızla büyüyen turizm sektörünün en önemli problemlerinden biri var olan potansiyeli koruyarak gelecek nesillere bozulmadan aktarmaktır. Çevresini koruyan, tarihine ve kültürel değerlerine sahip çıkan ve gelecek nesilleri bu konuda eğiten ülkeler her zaman diğerlerine göre daha avantajlı olacaklardır (Özav ve Ersöz Tüğen, 2020). Bu bağlamda turizmin toplum ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirerek, doğal ve kültürel mirasın korunmasını sağlayan, yerel sakinler ile ziyaretçilerin yaşam kalitesini artırmayı amaçlayan sürdürülebilir turizm tüm ülkeler için bir ölçüt olmuştur. Kırsal turizm sürdürülebilir turizm anlayışı ile uyumlu turizm türü olduğundan geliştirilecek turizm politikalarının doğal çevre ve kırsal kültürün korunmasında önemli bir etkisi olacaktır.

Çalışma alanı olarak belirlenen İbradı ilçesi sahip olduğu değerler ile kıyı turizminin iyi bir alternatifi ve tamamlayıcısı olabilecek niteliklere sahiptir. Yöreye özgü mimarisi, teknik özellikleri ve tasarımı ile geleneksel kırsal konutları, Tol Han ve Erymna antik kalıntıları, Eynif Ovası’nda yaşamlarını süren Yılkı atları, Türkiye’nin en büyük yer altı gölüne sahip Altınbeşik Mağarası, üzüm bağları ve festivalleri, turizme kazandırılmış yaylaları ile farklı turizm türlerine hitap edebilecek değerlere sahiptir.

1.1. Amaç ve Yöntem

Bu çalışma turizmde tanıma ve tanıtmanın ilk adım olduğu temel ilkesinden hareketle hazırlanmıştır. Çalışmada İbradı ilçesinin kırsal turizme imkân tanıyan doğal, tarihi ve kültürel çekiciliklerinin tespit edilmesi, planlı ve kontrol edilebilir bir şekilde turizme kazandırılması olanaklarının araştırılması amaçlanmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmış; saha araştırması, görüşme ve doküman analizi çalışmaları yapılmıştır. Öncelikle ilgili alanyazın taranmış ardından farklı zamanlarda arazi çalışmaları yapılarak kırsal alanlar ve kırsal turizm değerleri belirlenmiş, Arcgis 10.4.1 programı kullanılarak haritalanması sağlanmıştır.

İbradı’da kırsal turizme imkân sağlayan çekicilikler ve geliştirilmesi için gerekçeleri ile kırsal turizmin İbradı ilçesinin kırsal kalkınmasına olası etkileri açıklanmıştır. İbradı ilçesinde kırsal turizm değerleri konusunda bilgi sahibi kaymakamlık, belediye, turizm ve konaklama işletmesi yetkilileri ve yerel sakinler ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Mülakat sonucu elde edilen bilgiler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilip, yorumlanmıştır.

2. İbradı İlçesinin Doğal Çekicilikleri

Çekicilikler turistin yer seçiminde rol oynayan coğrafi kaynaklardır ve turistin bir alanı ziyaret etme isteğini doğururlar; araziye meydana getiren ve biçimlendiren yer şekli ve jeoloji, su kaynakları, iklim, doğal bitki örtüsü ve hayvan türleri doğal çekicilikleri oluşturan önemli coğrafi mekân unsurlarıdır (Özgüç, 2007). Bu açıdan bakıldığında turizm aktivitelerinde değerlendirilebilecek doğal çekicilikler termal alanlar, göller, anıt ağaçlar, milli parklar, mağaralar, kanyonlar, dağlar, ovalar, bitki örtüsü, yabani hayvanlar, şelaleler ve yaylalar gibi unsurlar olarak sıralanabilir.

İbradı, genel olarak yüksek ve engebeli bir topoğrafik yapıya sahiptir. İlçe arazisi farklı eğim, yükselti ve yer şekillerine sahiptir. Litolojik yapıdan dolayı karst morfolojisine ait tüm örnekleri sahada görmek mümkündür. Akdeniz bitki coğrafyasının hâkim olduğu yöre bitki örtüsü çeşitliliği bakımından da oldukça zengindir.

2.1. Dağlar

Dağlar alpinizm, yayla turizmi, kış turizmi, dışında ekoturizm, kırsal turizm ve klimatizme de olanak tanımaktadır. Dağlar çevreye duyarlı, doğaya zarar vermemeyi ilke edinmiş ekoturizmi seçen turistlere bitki örtüsü ve yaban hayatı kaynaklarını gerçek doğal ortamında inceleme ve izleme olanağı verir. Macera, heyecan ve değişiklik arayanlara çeşitli rekreasyonel faaliyetler ve yeni spor imkânları sağlamaktadır (Doğaner, 2001).

Çalışma alanının ana yer şekli ünitelerini ve birimlerini, dağlar, ovalar, vadiler ve mağaralar oluşturur. İbradı, Alp Orojenik kuşağının uzantısı olan Toros Dağlarının Batı Toroslar bölümünde yer almaktadır. Güneyden kuzeye doğru gidildikçe yükselti artmakta kuzey kesimlerde 2000 m'nin üzerine çıkmaktadır. Bu durum yerleşmelerin güney kesimde toplanmasına neden olmuştur. Araştırma sahasındaki önemli yüksek sahaları Çeşgar T. (2288 m), Tekneli T. (2114 m), Akdağ (1984 m), Yaylacık Dağı (1870 m), Kaklık Dağı (1870 m), Muymulca Dağı (1764 m) ve ilçenin farklı yerlerine dağılan tepeler meydana getirmektedir (Şimşek, 2013). Bahsi geçen dağlık alanların ortak özelliği yükselti, eğim ve bakı şartlarının çok kısa bir mesafede değişmesidir. Bu durum ekolojik şartların da hızlı şekilde değişmesine neden olarak endemik bitki toplulukları ile farklı fauna özelliklerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bitki örtüsü çeşitliliği bakımından oldukça zengin olan sahada Kızılçam ve Ardıç ormanları ile maki toplulukları en yaygın görülen türlerdir. Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı tarafından, Avrupa kıtasında acil olarak korunması gereken 100 sıcak bölge arasında anılan Akseki-İbradı ormanları, yurdumuzun ender orman alanlarından birini oluşturmaktadır. Bölgenin bitki örtüsü özelliklerinin ortaya çıkmasında da Toros Dağları, belirleyici olmuştur (Hadimli, 2008). Bunun yanı sıra Üzümdere Mah. çevresinin de içinde olduğu alan Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ilan edilmiştir. Bu sahada ana tür dağ keçisidir. Ancak bölge keklik, domuz, tavşan, tilki, sansar ve ardıç kuşu varlığı bakımından da oldukça zengindir. Çalışma alanında incelediğimiz dağlar zengin flora ve fauna çeşitliliğini gözlemlemek, foto safari, klimatizm, dağ ve doğa yürüyüşü, dağ bisikleti, atv ve buggy cross turları ile geziler, yamaçlarda serbest tırmanma (kaya tırmanıcılığı) gibi etkinliklerle günübirlik rekreasyon alanı olarak değerlendirilebilecek potansiyele sahiptir.

2.2. Ovalar

İbradı'nın ovalık alanlarını karstik depresyon olan Eynif, Sobuca ve Gembos Polyeleri oluşturmaktadır. Eynif polye tabanını oluşturan ovalık sahalar yaklaşık 20 km² dir. Ortalama yükseltisi 950 m olan ova alanı, yöredeki ana orografik hatların uzanışına uygun şekilde kuzey-kuzeybatı, güney-güneydoğu doğrultusunda uzanır. Eynif Ovası, orta kesiminde güneybatıya bir dirsek yapar. Buradan itibaren kuzeyde kalan bölüme Yukarı Eynif Ovası, güneyde kalan sahaya da Aşağı Eynif Ovası adı verilmektedir (Saraçoğlu, 1989). Eynif Ovası, Başlar ve Ormana mahalleleri arasında idari sınır tartışmasına sebep olmuştur. Ovanın kuzeyi Başlar Mahallesi Güneyi ise Ormana Mahallesi aittir. Ancak Başlar Mahallesi sakinleri uzun yıllardan beri

burada yaşadıklarını söyleyerek kendilerine ait olduğunu iddia ederken, Ormana Mahallesi sakinleri ise Osmanlı döneminden kalma bir tapu ile ovanın kendilerine ait olduğunu ifade etmektedir. Bu anlaşmazlıklar nedeni ile ovada tarım faaliyetleri yapılamamaktadır. Başlar Mahallesi sakinleri ile yaptığımız görüşmelerde bu anlaşmazlıkların devam ettiğini, tarım yapamadıklarını, bundan dolayı tek geçim kaynaklarının hayvancılık olduğunu öğrendik (Fotoğraf 1).



Fotoğraf 1. Eynif Ovası'nın Farklı Bölümlerinden Coğrafi Görünümler

Tamamen hayvancılıkla geçimini sağlayan Başlar Mahallesi sakinleri, polye tabanında sığır, dağlık sahalarda ise kıl keçisi otlatarak atıl haldeki araziden faydalanmaktadırlar. Hayvancılık faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için yataklar kurulmuştur (Fotoğraf 2).

Ovada bulunan çoban yatakları hayvancılık faaliyetleri amacı ile inşa edilmiş hayvan barınakları ile çoban kulübesinden müteşekkil ve fonksiyonel özellikler bakımından ağıllara benzeyen dönemlik bir kır yerleşmesidir. Yataklarda oturan yere çardak/köşk ismi verilirken, hayvanların yattığı yere çelke ismi verilmektedir. Daha çok sığır, koyun ve kıl keçisi beslenmektedir. Söz konusu yataklar da yöreye has önemli kültürel peyzaj unsurları ve coğrafi görünümüdür.



Fotoğraf 2. Ovada kurulan yataklardan çelke ve köşk bölümlerinin görünümü

Eynif Ovası bu faaliyetler dışında aslında ovada yaşamlarını sürdüren Yılkı atları ile adını duyurmuş ve dikkatleri üzerine çekmiştir (Fotoğraf 3).



Fotoğraf 3. Eynif Ovası Yılkı Atlarından Görünüm

Eynif Ovası, Yılık atlarına ev sahipliği yapması sebebi ile yöreye her yıl binlerce yerli ve yabancı ziyaretçi çekmektedir. Son zamanlarda turistlerin yoğun ilgi gösterdiği Yılık atlarını sabah saatlerinden öğle saatlerine kadar ovada görmek mümkündür. Atlar öğleden sonraki saatlerde ise dinlenmek amacıyla serin olduğu ve su ihtiyaçlarını karşılayan kaynak ve çeşmeler olduğu için ovayı çevreleyen dağların yamaçlarına, ormanlık alanlara çekilmektedirler. Yılık atlarını fotoğraflamak ve yakından izlemek için düzenlenecek gezilerin, zamanlama ve planlamalarının bu durumların göz önünde tutularak yapılmasına dikkat edilmelidir.

2.3. Yaylalar

Geleneksel yaylacılık faaliyetleri günümüzde fonksiyonel değişime uğrayarak, insanların tatillerini geçirdiği sahalar niteliğini kazanmış ve turizm sektöründe değerlendirilmeye başlanmıştır. Ülkemizde yayla turizmi açısından geniş olanaklara sahip bir alan da Toros Dağlarıdır. Klimatik etkenlerden dolayı çok fazla tercih edilen yayla turizmi Antalya sakinleri için son derece önemlidir. Yaz aylarının çok sıcak geçtiği dönemlerde şehirde yaşayan insanlar yaylaları tercih etmektedirler. Maşad - Sütleğen - Elma ağacı - Söğütbeli - Sülek – Kovaalanı Yaylaları gibi önemli yaylalar, İbradı ilçesinin kuzeyinde bulunan İbradı-Beyşehir yolu üzerinde ve yakınındadır. Bu yaylalar flora ve fauna bakımından zenginlik göstermektedir. Yaylalar Hasan Dağı eteklerinde 1200-1500 m yüksekliktedir.

Yaylalar sessiz, sakin, doğa ile baş başa bir tatil geçirmek için oldukça elverişlidir. Kovaalanı Yaylasına her yıl yaz aylarında farklı süre ve zamanlarda Manavgat ve Serik ilçelerinden yüz hanenin üzerinde yazlıkçı gelmektedir. Maşad Yaylası Turizm Koruma ve Gelişim Alanı ilan edilmiştir (1997). Yaylalarda şenlikler, festivaller ve trekking etkinlikleri düzenlenmektedir. Bu bağlamda İbradı ilçesi yayla turizmine elverişlidir. Yayla turizminin yanında bu alanlar kamp-karavan turizmi, jeep safari, foto safari, doğa yürüyüşü, botanik ve kuş gözlem turizmine de imkân tanımaktadır (Sarı, 2007). Yaylaların tanıtımı, buralara giden yollara levha ve işaretler konularak ve çeşitli faaliyetler organize edilerek sağlanabilir.

2.4. Altınbeşik Mağarası Milli Parkı

Ürünli köyünün 5 km güneydoğusunda, Manavgat Çayı vadisinin batı yamacında yer alan milli parkın sınırları morfolojik yapıya uygun olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin ilk ve tek "Mağara Milli Parkı" olma özelliği taşımaktadır. Milli park, zengin doğal bitki örtüsü ve karst topoğrafyasının sunduğu eşsiz manzaralar ile mağara turizmi, botanik turizmi ve foto safari gibi rekreasyonel aktiviteler için uygun özelliklere sahiptir (Fotoğraf 4.). Ülkemizde karstlaşmanın yoğunluğu ile doğru orantılı olarak mağara oluşumu da yaygındır (Koday ve Kızıllan, 2018). Kısmen aktif bir mağara sistemi olan Altınbeşik Mağarası, adını bir üst kısmında yer alan Altınbeşik tepesinden almaktadır. Türkiye'nin en büyük, dünyanın ise 3. en büyük yeraltı gölü olma özelliğine sahiptir.



Fotoğraf 4. Altınbeşik Mağarası

Altınbeşik Mağarası tanıtımı ve reklamlarının yeterli düzeyde yapılması nedeniyle ülkemizin turistik çekiciliği yüksek olan bir mağarasıdır. Milli park içerisinde yer alması nedeniyle de tanınırlığı yüksek mağaralarımızdan biridir. Mağara çevresindeki mahalleler doğal ve kültürel özelliklerini ziyaretçilere bir arada sunmaktadır. Gerek yerel ürünlerin tanıtımı, pazarlanması gerekse pansiyon vb. imkânlar açısından kırsal turizmle ilgili farkındalığın oluştuğu ve potansiyelin kısmen değerlendirilmeye başlandığı dikkati çekmektedir.

2.5. Anıt Ağaç

Tarihin sessiz tanıkları olarak da adlandırabileceğimiz bu ağaçlar bulundukları yörenin simgesi haline gelmiş, turistik imaj ve lokasyonlar olarak da değerlendirilmektedir. Ülkemizde tespiti yapılarak literatüre girmiş çok sayıda anıt ağaç bulunmaktadır.

Tarihi olaylarla bağlantı kuran, yörelerinin folklorunda önemli bir değeri olan, bulundukları yöre, kent, köy ya da kasabanın simgesi haline gelerek imajı bütünleyen, nesilleri tükenmekte olan, etkileyici güzelliğe ya da garip, alışılmamış görünümlere sahip olan (örneğin çatal, şamdan, kıvrık, yatay vb.) ağaçlar bu özellikleri nedeniyle özel ilgi ve korumayı gerektiren ağaçlardır (Aslanboğa ve Hepcan 1995).

Anıt ağaç gibi adak ve dilek ağaçları da ülkemizin her tarafında kutsandıkları için belki tahrip edilen ormanların, sökülerek tarım arazisine dönüştürülen çalılık ve makilik alanların son üyeleri ve temsilcileri olarak yüzlerce yıldır varlıklarını korumaktadır. Farkında olmadan belki son örnek tür olarak botanik ve floristik anlamda biyolojik zenginliğimiz arasında tür sayımıza eklenebilen nadir örnekler olma özelliğini sürdürmektedir (Bulut, 2011). Anıt ağaç, dilek ya da adak ağacı gibi koruyabileceğimiz ağaçlar doğal mirasımıza sahip çıkmamız, gelecek kuşaklara doğal zenginliğimizi taşıyabilmemiz açısından büyük öneme sahiptir.

Henüz birçoğunun Anıt ağaç tescilleri yapılmamış olsa da bu konuda da önemli zenginlik ve potansiyele sahip olan İbradı ilçesinde, tescillenmiş Arapastı Kestanesi Anıt Ağacı diğer yörelerimizdeki ağaçlara benzer özellikleri yanında onlardan farklı bir hikâyesi bulunan felsefi, estetik, ekonomik, ekolojik ve kültürel önemi olan turizm değeri ve mirasıdır (Fotoğraf 5).



Fotoğraf 5. Arapastı Kestanesi (Anıt Ağaç)

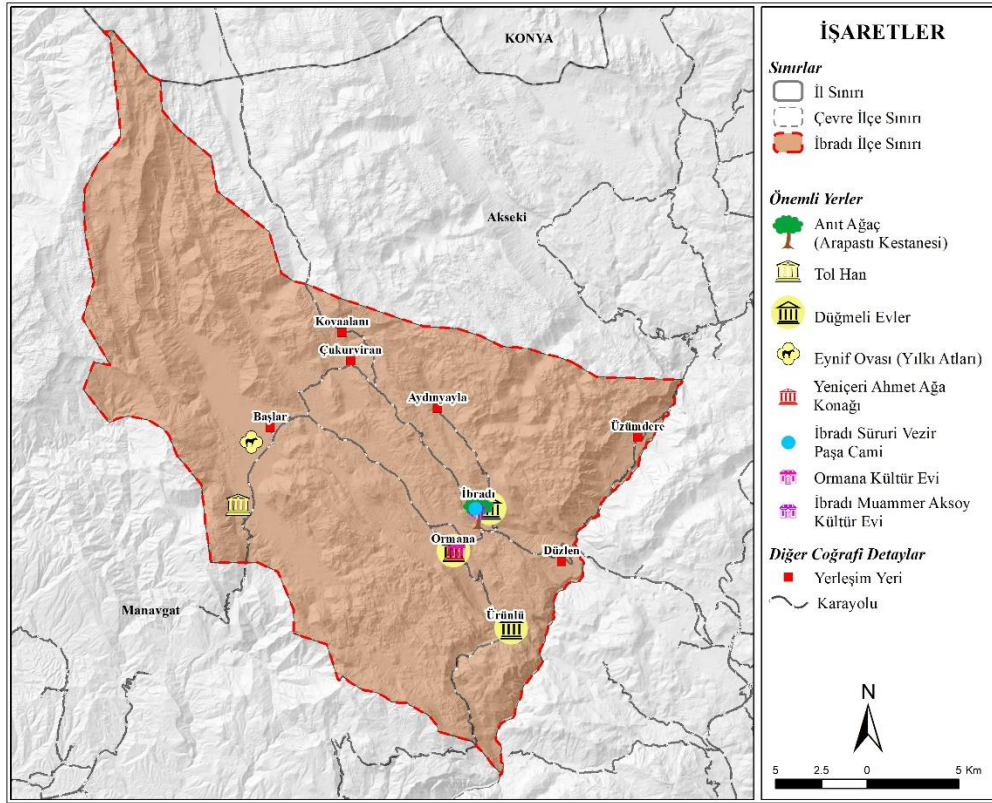
Kasabanın güney kesimindeki girişinde yer alan Arapastı Kestane ağacı yerli ve yabancı turistlerin dikkatini çekmekte ve ziyaret edilmektedir. Kasaba merkezinden itibaren ve yol boyunca Arapastı Kestane Ağacı yön tabelaları ile kolayca bulunan anıt ağacın yanında hikâyesini anlatan bir levha ve tabela bulunmaktadır. Arapastı Kestanesinin tespit ve tecili yapılmış Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Anıt Ağaçlar listesi kayıtlarına Ağaç yaşı: 1001 yıl, Gövde çapı: 67cm, Tepe çapı: 15m, Boyu 19m olarak geçirilmiştir (<https://www.anitagaclar.gov.tr/detail/kestane-castanea-sativa/55>). Bu ağaçtan daha görkemli kutur, boy, yaş özellikleriyle büyük çoğunluğu İbradı Mezarlığında yer alan 226 kestane ağacının anıt ağaç nitelikleri dikkati çekmektedir. Ayrıca Üzümdere Vadisindeki görkemli ilginç görünümlü çınarların da bu açıdan önemli çekicilikler olduğunu unutmamak gerekmektedir (Fotoğraf 6).



Fotoğraf 6. Üzümdere vadisindeki çınar ağaçlarından ilgi çekici görünümler. Çınar ağaçlarının kökleriyle kalker blokları parçalaması ender rastlanan doğal görünümlerdir.

3. İbradı İlçesinin Tarihi ve Kültürel Çekicilikleri

Dünyadaki turizm anlayışının değişmeye başlamasıyla beraber, doğa ile bütünleşme, geçmiş kültürün izlerini yerinde görme, kültürel temaslar, yaşam tarzı, inanç sistemleri, el sanatları alış-veriş ortamları, eğlence biçimleri ilgi çeker olmuştur (Emekli, 2006). Kırsal turizmde değerlendirilebilecek tarihi ve kültürel turizm kaynakları; tarihi yerler, geleneksel mimari yapılar, dini yerler, festivaller, yöreye özgü özel olaylar, geleneksel sanat ve spor etkinlikleri, geleneksel yiyecek ve içeceklerin üretim ve tüketimi gibi faaliyetlerden oluşmaktadır (Şekil 2).



Şekil 2. İbradı İlçesinin Doğal, Kültürel ve Tarihi Turizm Varlıkları

3.1. Antik Kalıntılar

Tol Han

13. yüzyılda inşa edilen Tol Han, bugün yıkık durumda olup duvarları ve zamana meydan okuyan kemerleri ile varlığını sürdürmektedir. Selçukluların Konya'ya yerleşmesiyle birlikte İbradı bölgesinin de Selçukluların eline geçtiği düşünülmektedir. İlçe sınırları içerisinde Kesikbel mevkiinde yer alan Tol Han (1220-1237) yapı kalıntısı bu düşüncüyü destekleyen bir veri olarak gösterilmektedir (Enhoş, 1974, akt. Yazar, 2019). Alanya'dan hareket eden kervanların Kesikbel yolunu kullandıkları bilinmektedir. Bu da yolun Selçuklu ticareti açısından önemini göstermektedir. Kesikbel yolunda (İpek Yolu) İbradı ilçe sınırları içerisinde kalan ve Bahadır Oluğu denilen mevkide bulunan Tol Han da bu güzergâhtaki ticari amaçla yapılan kervansaraylardan birisi ve menzil noktasıdır (Şekil 3).



Şekil 3. İbradi İlçesinin Muhtemel Antik Yollar ve Kervan Yollarına göre konumu

Tol Han; 1220-1237 yılları arasında I. Alaeddin Keykubat zamanında klasik plana göre yapılmış bir handır (<http://ormana.bel.tr/tr/antalya-akseki-ibradi-ormana-bilgiler/vakif-dernek>), (Fotoğraf 7).



Fotoğraf 7. Tol Han'ın farklı açılardan görünümü

Doğa yürüyüşü rotalarında önemli lokasyonlardan biri olarak yer almaya başlamış olup, yabancı turistler tarafından da önemli ölçüde ziyaret edilmektedir. Ancak henüz Tol Han'a giden yollara levha ve işaretler konulmadığı için rehberler olmadan ulaşımı kolay değildir. Kasaba merkezinden itibaren yol boyunca yön tabelaları ve kalıntıların bulunduğu yere tarihi ve yapımı hakkında bilgileri açıklayan levha konularak hem ulaşımı kolaylaştırılabilir hem de tanınırlığı sağlanabilir.

Erymna Antik Kenti

İbradı'nın 3 km güneybatısında Ormana ve Ürünlü mahalleleri arasındaki bir tepe üzerinde Erymna kenti kalıntıları yer almaktadır. Erymna'dan kalan son izler günümüz Ormana yerleşimi içinde yapılar ve tarım arazileri içinde dağınık halde bulunmaktadır. Ormana içerisinde bulunan Çatalpınar Çeşmesi duvarındaki at figürü ile işlenmiş taştan Erymna Kent yöneticisine Kraldan gönderilmiş bir takdirname yazısı yer almaktadır (www.ibradi.gov.tr), (Fotoğraf 8).



Fotoğraf 8. Çatalpınar Çeşmesi duvarındaki at figürü ve takdirname yazısı

3.2. İbradı Merkez Süruri Vezir Paşa Cami

Dini yapılar ve mekânlar sadece dinî açıdan değil kültürel açıdan da turiste sunulan çekiciliklerdir. Bu alanlar hem inanç sahipleri tarafından dinî ihtiyaçlarını yerine getirmek için hem de turistler tarafından tarihi, kültürel ve sanatsal değerleri açısından gezilmektedir (<https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr>).

İbradı İlçesi'nin merkez mahallesi olan Aşağı Mahalle, Karakol Sokak üzerinde yer alan İbradı Merkez Süruri Vezir Paşa Cami tarihi ve kültürel miras açısından önem arz eden bir camidir. 1981 yılında Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescil edilmiştir. İbradı tarihinde birkaç kez büyük yangın geçirmiş ve bu yangınlarda konaklar, cami, mescid, okul ve birçok ev yanmıştır. Bu nedenle Süruri Vezir Paşa Caminin yapılış tarihi bilinmemektedir. Yangınlardan sonraki yeniden inşasının bitiş tarihinin 1894-1895 olduğu bilinmektedir.

3.3. Zelfî Ali Türbesi

Osmanlı döneminde Anadolu'nun önemli geçiş noktalarından olan İbradı ilçesi aynı zamanda medrese eğitiminde de önemli bir yer olmuştur. 1646 yılında Horasan'dan İbradı'ya gelen Zelili Ali Dede burada alimlik yapmıştır. Ölümünün ardından da türbesi yapılmıştır. Ormana

Mahallesinde bulunan türbe önemli ziyaret yerlerinden biri olup, türbe mescidi bugün de faal olarak ibadete açıktır. Minaresine çıkılan ilgi çekici merdiveni ile de dikkat çekmektedir (Fotoğraf 9).



Fotoğraf 9. Zelili Ali Türbesi

3.4. Düğmeli Evler

Kırsal meskenler; insan, doğal ortam ve kültür ilişkisinin en iyi yansıtıldığı somut unsurlardır. Yapı malzemesi, yer seçimi, yön seçimi, iç dizaynı, kapı-pencere ve çatı tercihlerinde hem doğal ortama uyum sağlandığı hem de kültürün yansıtıldığı bir bütün olarak ortaya çıkmaktadır. İbradı düğmeli evleri, yapı malzemesi ve inşaat tekniği açısından özgün bir mimari karaktere sahiptir. Ayrıca doğal çevreden elde edilen taş ve ağaç malzeme kullanılarak profesyonel olmayan yerel sakinler tarafından inşa edilen bu evler vernaküler mimariyi temsil etmektedir. Coğrafi şartların etkisi ile izole kalan İbradı ilçesi günümüzde geleneksel konut kültürünün korunabildiği nadir bir alandır.

Düğmeli evlerin ilk örneklerinin hangi tarihe kadar uzandığı kesin olarak bilinmese de kullanılabılır durumda olan ve günümüze ulaşan en eski örneklerinin yapım tarihleri günümüzden 330 yıl öncesine tarihlenmektedir. En eski örneklerin temsilcisi durumundaki meskenler hâlâ yaygın olarak kullanılmaktadır (Çalışkan ve Manav, 2017).

İbradı'da kırsal turizm için büyük önem taşıyan Düğmeli evlerin bir kısmı restore edilerek turizme kazandırılmıştır. Pansiyon, otel, müze otel ve kültür evi olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf 10.). Kırsal turizmde geleneksel yapılarda verilen konaklama hizmeti kadar önemli olan bir diğer unsur ise yeme-içme hizmetinde yöresel ürünlerin kullanımına dikkat edilmesidir. Bu hem yörenin etkili bir tanıtımının yapılmasına katkı sağlarken hem de unutulmaya yüz tutmuş yöresel ürünlerin tekrar ortaya çıkarılarak üretilmesine bu sayede sürdürülebilirliklerinin sağlanmasına, bu ürünlerin pazarlanmasına ve yerel sakinlerin ekonomik gelişimine katkı sağlamaktadır.



Fotoğraf 10. Yöreye özgü mimariye sahip Düğmeli Evler

Tarihsel ve kültürel açıdan çok önemli olan geleneksel mimari örneklerinin, iyi korunduğu çevreler günümüzde, turizmde kültürel bir kaynak ve çekicilik oluşturabilmektedir. Bu nedenle, terkedildiklerinde kısa sürede harabeye dönen ve içinde yaşayanlarıyla yaşayan bu evler sağladığı turizm geliri ile de yaşayanlarını yaşatmakta, çift yönlü bir fayda ve sürdürülebilirlik sağlamaktadır. Hangi maksatla olursa olsun yapılacak restorasyon, tamir ve tadilatlar ile binlerce yıldan günümüze gelen bu yapıların yaşaması ve gelecek nesillere aktarılması kültürel mirasın korunması ve yaşatılması açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak restorasyon aşamasında yapıların özgün mimari karakterinden uzaklaştıracak malzeme ve uygulamalardan imkân ölçüsünde kaçınılması gerekmektedir.

Yeni yapılacak konutlarda da düğmeli ev yapı tekniğinin tercih edilmesinin bu kültürün daha uzun ömürlü olmasını, ustalığının ve yüzyılların sanatının sürdürülebilirliğini de sağlayacağı açıktır.

3.5. Festivaller

Festivaller, birlikte eğlenme kültürü aracılığıyla yaşlı ve genç kuşakları bir araya getirerek sosyalleşmeyi sağlamakta ve bu etkinlikler kuşaktan kuşağa aktararak kültürel sürdürülebilirliğe katkı yapmaktadır. Kırsal turizmin bütünleşebileceği turizm türlerinden biride kültürel turizmdir. Kültürel turizmde genel olarak, turist kendisinininkinden farklı, olağandışı olan bir kültürü kendi turizm deneyiminin önemli bir parçası olarak görür; onun için önemli olan kültürel uygulamalara gösterilecek özel ilgi değil, yerel renkler, festivaller ve giysilerdir (Özgüç, 2007). Dünyada ve ülkemizde yıl içerisinde düzenlenen ve düzenlendiği yörenin geleneğini, göreneğini, kültürünü, yaşantısını ve ticari hayatını yansıtan yerel etkinlikler, önemli bir turistik potansiyel olarak görülmektedir. Söz konusu yerel etkinlikler, sanayinin ve ticari faaliyetlerin fazla gelişmediği bölgelerde, gelenek, görenek ve toplumsal boyuttaki kültürel etkinliklerin, gelişmiş bölgelere göre daha fazla korunarak, yaşatılmaya çalışılması ve belirli bir ekonomik beklentinin karşılanması için yapılmaktadır (Orhan, 2010). Kültür turizmi kapsamında destekleyici veya olay çekiciliğine sahip festivaller de önemli bir turizm olayıdır. Festivaller, hem dünya insanları

arasındaki dostluğu pekiştirirken, hem de tanışılan yeni kültürlerle ve yaşamlara duyulan merakı körükleyerek insanları yeni yerler görmeye teşvik etmektedir (Çulha, 2008). Çalışma alanı; üzüm, kestane, endemik bitkiler, ekşi tarhana, pekmez, bal gibi yerel ürünleri ile tanınan bir yöredir. Yöreye özgü bu ürünlerin tanıtılması amacı ile İbradı ve çevre yerleşim alanlarında festivaller, fuarlar ve şenlikler düzenlenmektedir. İbradı’da her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen festivaller aşağıdaki tabloda verilmiştir Her yıl düzenli olarak yapılan festivallere 2021 yılında İbradı Çocuk Oyunları Şenliği de eklenmiştir (Tablo 1.)

Tablo 1. İbradı İlçesinde Düzenlenen Festivaller

Etkinliğin Adı	Düzenleyen Kurum	Yeri	Tarihi
Kardelen Festivali	İbradı Belediye Başkanlığı	İbradı/Sülek Yaylası	Nisan Ayının 1. Haftası
Üzümdere köyü Üzüm ve Balık Festivali	Üzümdere Mahallesi Muhtarlığı	İbradı/Üzümdere	Ağustos Ayının 2. Haftası
Altınbeşik Mağarası Kültür ve Turizm Festivali	Ürünlü Mahallesi Muhtarlığı	İbradı /Ürünlü	Ağustos Ayının 4.Haftası
Ormana Üzüm Festivali	Ormana Mahallesi Muhtarlığı	İbradı/Ormana	26 Ağustos
İbradı Üzüm Festivali	İbradı Belediye Başkanlığı	İbradı	26 Ağustos
İbradı Çocuk Oyunları Şenliği	İbradı İlçe Halk Kütüphanesi-İbradı Belediye Başkanlığı	İbradı	6-7 Temmuz

Festivaller; yerel ya da ulusal sanatçıların verdiği konserler, geleneksel halk oyunları, yarışmalar, ürün tanıtımı gibi etkinliklerle büyük bir coşku ve katılım ile gerçekleşmektedir. İbradı Belediyesi bu etkinlikler dışında ülkemizde farklı şehirlerde farklı isimlerle gerçekleştirilen yöresel ürünler fuarlarına da katılarak; ekşi tarhana, kestane, üzüm, bal, pekmez, düğmeli ev maketi gibi ürünler ile tanıtım yapmaktadır. Bu fuarlarda coğrafi işaretli ürünlerin nitelik, sayı ve çeşitliliğinin artması tanıtımın da güçlenmesi anlamına gelecektir.

3.6. Gılamık Dokuması

Somut olmayan kültürel mirasımızın en güzide parçalarından biri de Türk Dokumacılığıdır. “Kılamuk”, “gılamık”, “gılamuk”, “gılamıklı”, “kılamuklu” isimleriyle de bilinen Gılamık Dokumanın adı; Ormana yöresinde koza ipeği anlamındaki “gılamık” kelimesinden gelmektedir (<http://www.turkiyedokumaatlasi.com/>). Geçmişte başörtüsü olarak kullanıldığı bilinse de günümüzde hem başörtüsü hem de ev tekstili olarak kullanılmaktadır. Bir süre yörede dokunmadığı tespit edilen Gılamık Dokuması, İbradı Belediyesi ve İbradı Ormana Köyü Özgüven Vakfı’nın çabaları ile günümüzde yeniden yaşatılmaya çalışılmaktadır. Ormana Mahallesinde yer alan Ormana Mustafa Nazmi Demiröz İlkokulunun üst katında ki boş sınıflarda Gılamık Dokuma Atölyesi kurulmuştur (Fotoğraf 11). Atatürk Sanat Eğitim Merkezinde açılan kurslarda Gılamık Dokumasına da yer verilmiş olup atölyede dokuma dersleri verilmektedir. Son zamanlarda reklam ve belgesel çekimlerinde de kullanılan atölye turistlerin de dikkatini çekmekte ve ziyaret edilmektedir.



Fotoğraf 11. Gılamık dokumasına ilişkin görüntüler

İbradı'ya özgü Gılamık Dokuması Türkiye'de ilk defa 22.06.2021 tarihinde açılan “Dokuma Atlası Sergisi'nde” ülkemizin çeşitli bölgelerinden bir araya getirilen 151 çeşit dokuma arasında yerini almıştır. Ülkemizde bu tür çabalar unutulmaya yüz tutmuş kültürel miras değerlerimizin yaşatılmasına ve kültürümüzün uluslararası alanda tanınırlığına sağlayacağı katkı açısından çok önemlidir.

4. Sonuç

Çalışma alanının sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel değerlerinin; kırsal turizmin yanı sıra diğer alternatif turizm faaliyetlerine de kaynaklık edebilecek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. İbradı gibi kırsal alanlar bu değerlerini korudukları sürece turizm potansiyelini muhafaza ederler. Bu nedenle turizm planlaması ve kaynakların değerlendirilmesi adına yapılacak çalışmaları hem turizme hizmet edecek hem de gelecek nesillere bu kaynakları bozulmadan aktaracak şekilde gerçekleştirmek büyük önem taşımaktadır. Kırsal turizm faaliyetlerinin gerçekleşmesi için en önemli ihtiyaçlardan birisi proje ve yatırımdır. Kırsal turizm potansiyeli son derece yüksek bir yerde yapılan yanlış proje ve yatırımlar bölgenin turizm destinasyonu olma imkânlarını kısıtlayacak kadar tehlikeli olabilmektedir. Ancak düşük kırsal turizm potansiyeline sahip

yerlerde yapılan doğru proje ve yatırımlar da bölgenin önemli bir turizm destinasyonu haline gelmesine fırsat sunacak kadar önemlidir.

İbradı ilçesinde yaşanan sosyal ve ekonomik sorunlar kırdan kente göç etkisi yaratarak kırsal mahallelerin giderek boşalmasına neden olmaktadır. Bu kısır döngünün önüne geçecek ve bahsi geçen sorunların çözümünde etkili olacak faktör dünya genelinde de önemli olumlu etkileri olan kırsal turizm faaliyetleridir. İbradı ilçesindeki turizm değerlerinin ekonomik kalkınma kriteri olarak görülmemesi ve tanıtım eksikliği kırsal turizmin gelişmesine izin vermemiştir. İbradı ilçesi, belirtildiği gibi önemli kırsal turizm potansiyeline sahip olmakla birlikte doğal, tarihi ve kültürel değerlerinin her biri farklı alternatif turizm özelliklerine kaynaklık etme potansiyeline de sahiptir. Ancak bu potansiyelin öneminin yerel halk ve yerel yönetim tarafından yeterince kavranmadığı anlaşılmaktadır. Kırsal turizmin önemi ve ilçenin potansiyelinin fark edilmemiş olması konuyla ilgili projeler geliştirilmesini engellemektedir. Bu sorunların çözümü için konuda uzman kişilerin yönlendirmesi, konunun akademik zeminde tartışılması, yerel yönetimin üniversiteden görüş alması, yöre halkının, yerel yönetimin ve turizm sektöründe etkili kişilerin kırsal turizm fikrini içselleştirerek bu hususta çaba harcamaları gerekmektedir.

Son yıllarda turizm potansiyeli keşfedilen ve farkındalık oluşturan düğmeli evler, günümüzde aktif olarak yöredeki birkaç yerleşmede turizme kazandırılabilmiştir. Kuşkusuz düğmeli evlerin turizmde yeterince yer edinebilmesi, yöredeki diğer turizm kaynaklarıyla birlikte değerlendirilebilmeleriyle mümkün olacaktır. Ürün ile tüketici arasında bağlantı kuran tur operatörleri ile gezi güzergâhı konusunda çeşitli görüşmeler yapılarak İbradı ilçesinin turizm ve gezi rotalarına, tüm değerleri ile dâhil edilmesi gerekmektedir.

Tarihi ve kültürel açıdan geçmişin izlerini yansıtan tarihi konakları, camileri, antik kalıntıları, bin yıllık tarihi anıt ağacı, Gılamık Dokuması, Yılkı atları ve festivalleri İbradı ilçesinin turizm simgeleri haline gelmiştir. İbradı ilçesinin turizm alanlarının tanıtıcı tabelaların yol kenarlarına ve önemli noktalara konulması, reklam ve tanıtımlara önem verilmesi, Coğrafi işaret alınabilecek ürünlerin envanterinin çıkarılarak, gerekli başvuruların yapılması ve markalaşmaya gidilmesi; seyahat eden kişileri cezbetme konusunda önemli adımlar olacaktır. Bu adımlar turizmin gelişmesini sağlayarak, istihdam yaratıp ekonomiyi canlandıracağı gibi yöre dışına yönelen göçleri de kısmen önleyebilecektir.

Kaynaklar

- Aslanboğa, İ., Hepcan, Ş. (1995). Anıt Ağaçlar. Bilim ve Teknik, 68 -71.
- Baykal, F. (2016). Kırsal Turizmin Önemi Hizmetler ve Faaliyetler. Kırsal Kalkınma Dergisi, 3: 34-40.
- Bulut, İ. (2011). Anadolu da İnanışların ve Geleneklerin Doğa Korunması Açısından Önemi Üzerine Örnekler. Sosyal Bilimler Dergisi, 11(46):119-134.
- Bulut, İ., Fural, Ş., Özoğul, B. (2019): Serik İlçesinin (Antalya) Doğal Ortam Özellikleri ve Kırsal Turizm Potansiyeli. IV. Uluslararası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi Bildiriler Kitabı, 218-229.
- Çalışkan, V., Manav, K. (2017). Geleneksel Bir Mesken Tipinin Turizmde Çekicilik Potansiyelinin Araştırılması: “Düğmeli Evler” (Antalya) Örneği. Doğu Coğrafya Dergisi, 22(37): 215-240.
- Çulha, O. (2008). Kültür Turizmi Kapsamında Destekleyici Turistik Ürün Olarak Deve Güreşi Festivalleri Üzerine Bir Alan Çalışması. Journal of Yasar University, 3(12): 1827-1852.
- Doğaner, S. (2001). Türkiye Turizm Coğrafyası. Çantay Kitabevi, İstanbul, Türkiye.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm. Ege Coğrafya Dergisi, 15(1 2): 51-59.
- Hadimli, H. (2008): Akseki İlçesi’nin Coğrafyası. Atatürk Üniv. Sos. Bil. Enst., Coğrafya ABD. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, Türkiye.
- Koday, S., Kızılkın, Y. (2018). Ünye İlçe Merkezi’nin Doğal ve Kültürel Turizm Değerleri. 4. Uluslararası Sosyal Beşeri ve İdari Bilimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 94-108.
- Orhan, A. (2010). Yerel Değerlerin Turizm Ürününe Dönüştürülmesinde “Coğrafi İşaretlerin” Kullanımı: İzmit Pışmaniyesi Örneği. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 21(2): 243-254.

- Özav, L., Ersöz Tüğen, A. (2020). Sürdürülebilir Turizm Açısından Merkezefendi ve Pamukkale İlçelerinin Doğal, Tarihi ve Kültürel Çekiciliklerinin Değerlendirilmesi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24 (2): 647-664.
- Özçatalbaş, O. (2018). İbradı'nın Gizli Zenginliği. İleri Gazetesi, s.1. <https://www.ilerigazetem.com/yazarlar/orhan-ozcatalbas/ibradinin-gizli-zenginligi/2642/> Antalya (19.04.2021).
- Özgüç, N. (2007). Turizm Coğrafyası. Çantay Kitabevi, İstanbul, Türkiye.
- Saraçoğlu, H. (1989). Akdeniz Bölgesi. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Sarı, C. (2007). Antalya'nın Alternatif Turizm Kaynakları ve Planlaması. Ankara Üniv. Sos. Bil. Enst., Coğrafya ABD. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Türkiye.
- Soykan, F. (2003). Türkiye'de Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi için Önemi. Ege Coğrafya Dergisi, 12: 1-11.
- Şimşek, M. (2013). İbradı (Antalya) İlçesinin Fiziki Coğrafyasının Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) Metodolojisi ile İncelenmesi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi ABD. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Türkiye.
- Yarar, S. (2019). İbradı Süruri Vezir Paşa Camiinin Yeniden İnşası, Geçirdiği Değişimler ve Günümüzdeki Durumu. Cedrus, 7:705-721.

İnternet Kaynakları

- (<http://ormana.bel.tr/tr/antalya-akseki-ibradi-ormana-bilgiler/vakif-dernek>). [16.04.2021].
- (<https://www.anitagaclar.gov.tr/detail/kestane-castanea-sativa/55>). [03.05.2021].
- (<https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr>). [30.11.2021].
- (www.ibradi.gov.tr). [23.06.2021].
- (<http://www.turkiyedokumaatlasi.com/>). [27.09.2021].

